

Vilniaus švenčių ugnys

Mintimis apie Vilniaus lygiadienius kaip viešąsias miesto šventes, jų apeigas ir simbolius bei poveikį mums – šventės žiūrovams ir dalyviams, dalijasi mitinio pasaulėvaizdžio tyrinėtojas Dainius RAZAUSKAS.

Viešosios miesto šventės. Man apskritai patinka viešos šventės – mielai lankausi koncertuose, kurie kartais surengiami Katedros aikštėje ar kitur mieste. Iš esmės labai džiaugiuosi, kad pastaruoju laiku Vilnius lyg koks švenčių miestas; jos prasideda vos atšilus orams, gegužės birželio mėnesį, ir trunka mažų mažiausiai ligi rugšėjo lygiadienio. Negaliu jų visų net įvardyti, apibrėžti, nes tai – ištisa miesto fiesta. Tai ir „Baltica“, ir „Menas atvirose erdvėse“, kuris šiomet sutapo su rudens lygiadieniu, ir Miesto muzikantų diena...

Visos šios šventės atmintyje susilieja į vieną ištisą Vilniaus Šventę. Iš esmės tai labai gražu. Šventė viešoje erdvėje atveria miestą žmogui, tuomet jame galima gyventi, būti, o ne tik pralėkti nuo taško A ligi taško B. Juoba kad pastaruoju laiku Vilniuje viešųjų erdvių trūkumas labai ryškus – trūksta viešos erdvės kaip vietos gyventi, ne dirbti, ne pravažiuoti pro, kaip kad pasidarė įprasta.

Iš esmės transportas teršia erdvę ne vien išmetamomis dujomis bei triukšmu, jis teršia erdvę ir tuo, kad nuolat *pra-važiuoja pro* šalį. Ir tie, kurie *pra-važiuoja*, tarsi įgijo net kažkokią pirmumo teisę prieš toje vietoje esančius, būvančius. Tai didelė yda – kai visas miestas virsta magistralių tinklu, nebėra vietos tiesiog būti, aki-vaizdžiai jauti, kad šitoje vietoje, šitame mieste esi pašalinis. Pašalinis kaip žmogus, nes šitas miestas jau priklauso automobiliams. Kaip kad pašalinis būtum ant slalomo kalno be slidžių ir specialaus kostiumo, vandenyje be banglentės ar motorlaivio. Taip dabar pašalinis pasidarė žmogus be automobilio, netgi tas, kuris iš jo ką tik išlipo. O šventė mieste suteikia galimybę mieste *pa-būti*, ne *pra-važiuoti pro* šalį, ir net suteikia išsiilgtąją teisę būti, nes tik viešųjų švenčių metu automobiliai pristabdomi, ir žmogus gali išsitiesti, nebesprukti vis šalin nuo riauomojančio plėšrūno...

Tai, man regis, esminis pasąmoninis – ne tik regimasis – poveikis miestui ir jo žmonėms, nes tai – būdas susiburti, pamatyti vienam kitą kaip žmogų, o ne kaip tarnybinę funkciją, sueiti savo valia, savo bendram džiaugsmui, pabūti savo mieste, erdvėje, kurioje mes kartu gyvename. Jei ne šventės, mes gal iš viso greitai užmirštume miestelėno, patrioto, piliečio savijautą, kad gyvename kartu, vienas šalia kito ir – vienas dėl kito...

Taigi viešos šventės yra proga pabūti tarp saviškių, saviškių plačiąja prasme, ne artimųjų ar pažįstamų, bet

vidujai atpažįstamų, vidujai artimų žmonių. Juos kartkartėmis gera pamatyti, ir juolab šventėse, kai jie savaime atsigręžę savo gražiaisiais veidais.

Yra ir tam tikras visuomenės kultūrinis branduolys, kurį anksčiau, tarkim, Sąjūdžio laikais, mes labai gerai jutome. Esmiškai iš to branduolio Sąjūdis ir išjudėjo, paplūdo. Tai nebūtinai ypatingi visuomenės ar kultūros veikėjai, o būtent tie žmonės, kurie sudaro tam tikrą, lietuviais, vilniečiais vadinamą sociokultūrinę terpę, kurioje mes gerai orientuojamės ir jaučiamės savimi. Rudens lygiadienio vakarai jau tamsūs, ir žmonės matyti tik tiek, kiek jų akyse atsispindi priešais, vidury liepsnojanti ugnis. O žmonės, saviškiai su gyva liepsna akyse – tai savaime šventė. Didžiausia šventė, primenanti tuos kelerius metus, kai ugnis akyse spindėjo dieną naktį, skaistesnė už išorinę.

Tokios šventės suburia žmones, su kuriais norisi gyventi. Kartais juk užaina, manau, daugeliui šios rūšies žmonių, kad tarsi visai nebesinori gyventi... O pamatai juos aplinkui, ir viduje vėl viskas atsiverčia į šviesą – supranti, kad tarp jų, o gal netgi dėl jų dar galima pagyventi, padaryti geriausia, gražiausia, ką gali ir ką iš širdies nori. Nereikia turėti iliuzijų, kad kažkas kitas yra mūsų visų, kiekvieno iš mūsų darbo vartotojai – tai mes patys, tie patys žmonės, kurie supam vienas kitą per mūsų šventes. Mes esam vienas kito darbo, pastangų ir nuširdumo „vartotojai“ ir „vertintojai“. Mes gyvenam vienas kitam – ne kažkam toli nematomam, ir kaip mes vienas kitam gyvenam, taip ir gyvenam. Kai matai aplinkui savus, gyvus, šviesius žmones, supranti, kad gyvent iš esmės, iš pačių širdies gelmių *nori*, dėl jų.

Tai lyg ir nesusiję su šventės turiniu, tačiau nuo turinio daug kas priklauso – padarykime „čiastuškę“, „bumčikų“, vadinamosios estrados šventę arba, priešingai, elitinį frakų ir smuikų „džyrų džyrų“, ir tie žmonės nesusirinks. Griežtai kalbant, turinys nėra indiferentiškas, turinys koreliuoja su tuo, apie ką kalbame.

Lygiadienio šventės turinys iš esmės susijęs su etniniais dalykais. Tik etniškumo nereikia suprasti siaurai – tai nereikia, kad mes turime visi išeiti ir šaukti: „Lietuviai, lietuviai!“ Visai ne.

Pastaruoju metu žodyje „etnis“ slypi kažkas daugiau, kur kas daugiau. Tai tam tikras „geštaltas“, būties būdas, atitinkama pasaulėjauta ir laikysena pasaulyje, susijusi ir su ekologine gyvensena (man regis, būtent

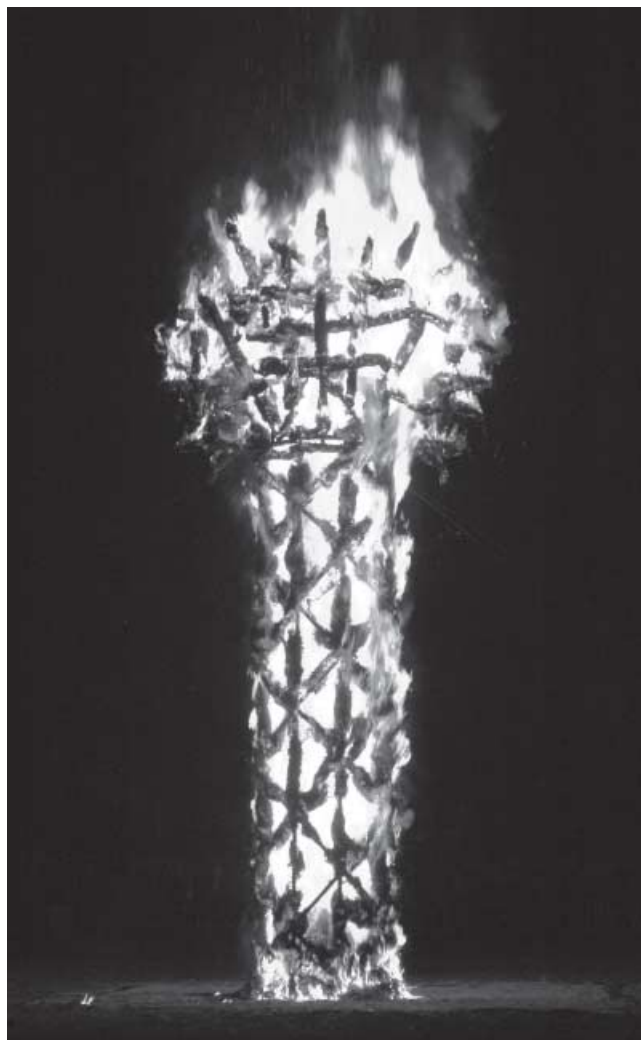
šie žmonės yra pagrindiniai miesto dviratininkai, nors tai ir pašalinė asociacija).

Šitaip suprantamas etniškumas netgi nėra nacionalinio pobūdžio. Tautybė čia reiškiasi tarsi savaime, bet kokio nors išskirtinumo šiuo požiūriu niekad neįjaučiu. Vilnius nuo seno ir vadinamųjų baltarusių, lenkų, žydų miestas, ir „etniška“ laikysena, mano galva, įmanoma kartu, drauge, dar daugiau – kaip tik ji gali sutaikinti ir suartinti. Viena aišku, etnis, ar etniškas, būsmas – tikrai ne globalistinis, tai tikrai ne marketas, kur sueinama vienam kitą apgauti, tikrai ne turgus. Galima būtų jį pavadinti, pavyzdžiui, „kosmine“ būseną bei laikyseną, taip būtų gal net teisingiau – tiek senąją, mitinę žodžio *kosmos* prasme, tiek šiuolaikine, turint omeny bekraštį žvaigždėtą dangų. Beje, reikia turėti omeny, kad daugelis mano kartos žmonių, ir pirmiausia būtent „maniškių“, išaugo su *science fiction*, prie kurios kiek vėliau prisidėjo *fantasy*, ir daugelį gal kaip tik šis kelias parvedė prie savojo *ethnos*. Tai dabartinė mūsų vidinė tikrovė – seniai nebe žagrės, ir tai yra mano tauta, mano tėvynė. Ir šitose šventėse visa tai kažkaip tvyro, plevena, nevalingai juntama. Ir aš tai labai myliu.

Be to, labai gerai, kad viešos šventės nesusisaisto su viena kuria religija, viena kuria konfesija. Tuo jos savaime sukuria gilesnę dvasinę atmosferą, kurioje žmonės, nemojuodami kumščiais, nekilnodami transparantų ir neapsisagstę atpėčiais – „štai mes šitie ir tokie“, – gali atpalaiduoti neurotišką saviidentifikacijos poreikį ir išgyventi ištis gilų dvasinį patyrimą. Nes iš esmės gražiausios žmogaus sielos apraiškos per šventę viešojoje erdvėje yra dvasinės, nesvarbu, ar jos pasitelkia religinius simbolius, ar ne. Dar daugiau – kuo mažiau stengiamasi prisiplakti prie iš anksto pripažintų „vertybių“, kuo mažiau apsklijuojama išankstinėmis dvasingumo etiketėmis, tuo tas dvasingumas grynesnis ir gilesnis.

Tai būtų trečioji – jau šiek tiek dvasinė, o kartu ir simbolinė – viešųjų švenčių funkcija (greta estetiškos ir socialinės, bendruomeninės). Nuo jos švenčių turinys ir priklauso, ir pats ją provokuoja, sužadina.

Taigi Lygiadienio šventė, viena vertus, yra nepretenzinga, be jokių religinių šūkių, be ideologijos, ir ačiū Dievui, o kita vertus, ji leidžia visiems, bet kokios tautybės, bet kokio tikėjimo ar netikėjimo žmonėms, kurie turi bent tiek sveiko proto, kad nesikabinėtų prie šiaudinio ožio sudeginimo, – patirti bendrą atvirą dvasios erdvę. Ta erdvė čia tampa visiems prieinama, visiems, kurie ją pripažįsta ir nemėgina jos siaurinti, riboti, žaloti, atimti jos iš kitų. Iš esmės aš taip suprantu ir senąją dvasinę tradiciją (nesakysiu religiją, nes tai būtų per siaura; juolab ne „pagonybė“, nes tai dirbtinis, iš šalies primestas pravardžiavimas). Turiu omeny tą senojo Vilniaus, senosios Lietuvos dvasinę situaciją, kai bet kokio tikėjimo žmonės galėjo čia rasti sau vietą, turėti savo šventovę ir

Gediminas Piekuras. „Medis“. 2007 m. rudens lygiadienis.
Vytauto Daraškevičiaus nuotrauka.

garbinti Dievą savaip, iš esmės netrukdydami vieni kitiems. Tokio pobūdžio dvasingumo nereikia nė kaip nors pabrėžti, priešingai, tiktai nepabrėžiamas jis savaime gyvuoja. Tada atgyja ir senieji dvasiniai simboliai, išsivaduoja nuo jiems primestų siaurų „partinių interesų“ (kaip, tarkim, svastika nuo nacizmo) ir atgyja savo giliosiomis, užsąmoninėmis, vienareikšmiškai neapibrėžiamomis ir todėl iš esmės neišsemiamomis prasmėmis. Taip ir Ugnies šventėje per laisvą dalyvaujančių menininkų vaizduotės ir kūrybos žaismę, nevaržomą sutelktą jų dvasios raišką savaime skleidžiasi gilesnis dvasinis turinys.

Švenčių simbolika. Senųjų tradicinių simbolių nėra labai daug, iš esmės tai vos kelių pamatinių ornamentų kombinacijos, be to, būdingos ne tik lietuviams, ne tik indoeuropiečiams toli į kairę ir dešinę nuo lietuvių, bet, tarkim, ir visai tolimiems Amerikos indėnams. Tie pamatiniai ornamentai, o per juos ir svarbiausi tradiciniai simboliai, kuriais žmonės puošiasi nuo seniausių laikų, nėra suartiniai ženklai (net jei atskiru atveju kam nors taptų!), o

būtent simboliai – jie perteikia tam tikras kertines visatos, būties ir žmogaus (už)sąmonės struktūras. Jie yra pirmesni ir istoriškai ankstesni už juos interpretuojančią mintį, ir jų interpretavimas – nepaliojamas, jis vyksta per visą žmogaus istoriją, vis iš naujo, vis kitaip, vis įmančiau, aukštesniu lygiu, bet vis „apie tą patį“.

Yra tokia žymaus fantastu Arthuro Clarko knyga „2001-ųjų metų kosminė odisėja“. Dabar mums tai juokingai skamba, nes 2001 metai jau praėjo, o ji buvo nukreipta į „tolimą ateitį“. Bet pirma tos knygos dalis pasakoja apie tai, kaip į Žemę, kažkur pirmykštėje girioje, nusileidžia ateiviai iš kosmoso ir pastato tokį mirgantį kristalą. Aplink jį pradeda rinktis primatai, būsimų žmonių protėviai, ir žiūri, žiūri, tarsi be jokios prasmės, nieko negalvodami ir nesuprasdami. Pasirodo, kad per tą mirgesį, kurį jie buvai stebeilijo, nežemiška civilizacija lemtingai paskatino, pagreitino jų raidą, sąmonėjimą, dvasinį augimą. Kažką panašaus, mano galva, nejučia daro ir tradiciniai simboliai, tarp jų ir tie, kurie buvo naudojami per mūsų Lygiadienio bei kitas šventes. Nepriklausomai nuo to, kaip mes juos interpretuojame; vien tuo, kad į juos žiūrime, juos matome, įsidėmime, vien sukdamiesi mūsų vaizduotėje...

Todėl nemanau, kad kada nors būtų galima priėti kokį vieną jų aiškinimą, o ir nereikia, iš esmės jis vis tiek būtų ribotas, susiaurintas ir todėl neteisingas. Teisingas santykis su šiais simboliais yra pats jų... na, tarkim, meditavimas, nuolatinė gyva interpretacija, siekiant ne rezultato, bet atsidavus pačiam vyksmui. Taip ugnikalnio lava viršuje niekuomet nesustingsta, o tik verda ir kunkuliuoja, neįgaudama jokio pastovaus pavidalo, o šliuozdama žemyn tolydžio sustingsta į akmenį, į konkretų pavidalą. Taip ir mintis: vos tik ji pasileidžia žemyn, netrukus virsta vienos konkrečios tiesos, vienos galimos interpretacijos akmeniu – tai jau nebe gyva sąmonė, kuri pati yra aukštesnė Tiesa už bet kokią dalinę tiesą. Ir pastaroji tiesa iš esmės tėra tol, kol ji žadina protą, mąstymą, asociacijas.

Tarkim, svastikoje mes galime įžvelgti dvi susikryžiusias gyvates ar žalčius arba du kryžium sudėtus pagalius, kuriuos trinant įžiebiamas ugnis, arba saulės ženklą, besisukančią kryžių uždegtais galais... Pastaraisiais laikais dar galima pridurti spiralinę galaktiką... Ir visa tai tiesa, tačiau tik dalinė.

Tradiciniai, archetipiniai simboliai yra universalūs, visuotiniai, bet tai nereiškia, kad jie nėra „mūsų“. Tai visų universalijų požymis – jos yra visų, o būdamos visų, visiems yra „mūsų“, tad nėra jokio reikalo jų atsižadėti. Mes juos randame savo senojoje tradicijoje – audiniuose, puodų puošyboje, karių diržuose, vyrų, moterų aprangoj...

Ir susigrąžinam mes juos ne tam, kad paskui primestume kitiems jau kaip „savo“. Čia geras svastikos pavyzdys – ji buvo sutapatinta su politine sistema ir grobikiš-

kais kėsmais, tapo tų kėslių politiniu-istoriniu ženklu, bet kaip simbolis taip ir liko laisva. Tai tebuvo vienas iš ego-centriškų sukalkėjimų, mėginimų sustingdyti simbolį į vieną „savo“ prasmę. Bet galų gale jis išsiveržia iš bet kokių gniaužtų, iš visų lyčių, kurios žiemą buvo sukausčiusios būties upę, ir ji vėl gyva srove pasilieja pirmyn – taigi vėl nebeturi vienos „teisingos“ prasmės, todėl vėl žadina vaizduotę, mąstymą, mintį. Tą patį galima pasakyti ir apie penkiakampę žvaigždę, kryžių ir kt.

Lygiadienio šventėje tokie simboliai tik atgaivinami, primenami, ir vien tuo savaime atlieka savo šventą darbą. Tai vienas iš būdų jiems grįžti į mūsų gyvenimą, niekam nieko neprimetant, neteigiant jokios griežtos reikšmės, nerėkiant per kitus, kad jie galėtų tyliai, po truputį žadinti mūsų sielas, žadinti vaizduotę gilesniems apmąstymams, gilesnei būčiai...

Aukojimas. Galima tvirtai pasakyti, kad šiaudinių skulptūrų aukojimas tikrai nėra ta auka, kuri prieš 2 a 3 tūkstantmečius būdavo atliekama labai rimtai. Tai nėra religinis aukojimas. Palyginti su senuoju religiniu aukojimu, tai veikiau aukojimo metafora – daugiau metafora nei religija. Dar pridurkime, kad visos religijos žino aukojimą kaip vieną iš kertinių religijos elementų, bet kai mes atliekame ne konkrečios religijos aukojimą, o veikiau aukojimo metaforą, tai vėl nesusirišam su jokia konfesija, nepastatom slenksčio – čia jūsų, o čia mūsų. Kita vertus, toks nesusaisytas, nesutapatintas su jokia konfesija, jokia konkrečia religija aukojimas tam tikra keista prasme tampa dar gilesnis ir tikresnis.

Čia ir estetiškas aspektas: dailininkai, menininkai sukūrė skulptūras, jie įdėjo savo darbą, mintis, nuoširdumą ir įžvalgą, padarė, kas ką galėjo, ir štai – staiga jų darbas mums matant pražūsta. O tai gryniausią auka – mene ji jau seniai prigijusi, toks, tarkim, yra piešimas paplūdimy, kurį už kelių valandų nuplaus potvynis. Tokio pobūdžio meną mes šiaip jau siejame su Rytai, tibetietiškojo budizmo mandalomis, nubraukiamomis vos sudėjus, su dzeno praktikomis, kur pabrėžiamas laikinumas, skatinama neprisirišti, negailėti, netausoti. O ką reiškia netausoti? Tai reiškia, kad užuot savinęsis savo darbo vaisių, tu iškart atveri sielą kitai, naujai bangai. Tai tas pat, kas ugnikalniui „nesilaikyti“ akmenų, kuriais pavirsta iš jo trykštanti lava, nežiūrėti, kuo jie ten nuriedėję pavirsta. Tokio pobūdžio auka mene skatina ne rezultatą, o patį kūrybingumą, skatina atverti kūrybos versmes. Ne tik mene, iš esmės bet kur, bet kurioje žmogaus veiklos srityje be tokios aukos neįmanoma pasiekti nieko rimtesnio, gilesnio. Ir visos mūsų konjunktyvinės neurozės – mokslo ar meno (ir visuomeninėje veikloje žmonės ištinka profesinės neurozės) iš esmės yra susijusios su negalėjimu paaukoti savo darbo rezultatų, negalėjimu atsiapatinti ir palikti juos ramybėje.

Šia prasme šiaudinių skulptūrų deginimas yra labai gilus ir iš esmės labai gražus simbolis.

Pažvelgus dar giliau, laikina yra viskas, todėl valinga ar nevalinga auka yra visiškai neišvengiama. Jonas Vaiškūnas antai sako, kad, jei gerdamas nenulieji dievams, tai anksčiau ar vėliau tavo butelis nusivers, ir dievai atims savo... Tai galima laikyti pokštu, bet žiūrint giliau, simboliškai, šis pokštas yra labai vaisingas – viskas vis tiek prapuls, neprapuola tik tai, kas paaukota, nes tai pasilieka sieloje – kaip „absurdiškas“, todėl juoba sąmoningas poelgis. Aukojimas primena tręšimą: jeigu sugebi atiduoti, tai iš to kažkas gali augti. Gal tai nematoma, gal tai vidinis, neapčiuopiamas dalykas, bet tai juolab esmė. Tai tas pat, kai žmogus perka ne daiktus, o knygas, ir dargi jas skaito: „Viešpatie, žmonės mašinas, namus turi, o aš čia knygelį prisipirkęs...“. Bet praskaityk 10 metų, ir pasaulis apsivers (panašaus siužeto klasikinėje literatūroje jau esama). Taigi per auką dvasiai laimėsi pasaulį, o jei pirksi daiktus, tai per tuos metus jie jau bus pasenę, pagedę...

Čia pati giliausia aukojimo prasmė – materialaus daikto auka dėl dvasios, kūno dėl sielos. Tokiu būdu viduje pradeda kažkas augti. Įsižiebia ugnis, ir tai, kas buvo materialu – malka, pavirsta ugnimi. Ugnis – nepamainomas dvasios simbolis dar ir tuo, kad ji savaime visad veržiasi aukštyn. Tai kartu ir aukojimo simbolis – aukojimo kaip augimo. Todėl galiausiai ir pats ugnies simbolis, tiesiog matomas, stebimas, nejučia ugdo žmogų, jo sielą. Jo funkcija ta pati, kaip minėtojo ateivių atsiųsto kristalo – ugdyti sąmoningumą, ugdyti dvasią, iš primato, beždžionžmogio pagaliau išugdyti žmogų, paskui iš *homo sapiens* – *homo sapiens sapiens*. Dabar mes save jau taip vadiname, gal netrukus pavadinšime *sapiens sapiens sapiens*, kad ir rizikuodami *homo*.

Šventės ugnys. Prisimenu iš ankstyvos vaikystės, kai gal penkerių metų būdamas tėvų sode su kaimynų vaiku tūpčiodavom prie laužo – pamenu, paimi šiaudą, kiši į ugnį, ištrauki ir žiūri, kaip jis nudega ... Kažkodėl mes juokais šitą užsiėmimą buvom pavadinę „šiaudo darbu“ arba „ugnies darbu“, ir tik užaugęs sužinojau, kad *Feuerwerk*, t.y. fejerverkas, pažodžiui ir yra „ugnies darbas“. Galima sakyti, kad tie ankstyvos vaikystės žaidimai su ugnimi iš esmės buvo tokie pirmą kartą proto-fejerverkai – trauki kažką iš ugnies ir žiūri, kaip dega, kibirkščiuoja, nulekia, nešamas vėjo, kaip lekia pavėjui kibirkštys... Kodėl ugnis traukia? Žaidimas – tai jau antras dalykas. Ugnis iš esmės traukia. Prie ugnies gali atsisėsti ir nieko neveikti, gali visiškai užsimiršti, o iš tiesų – tai užmiršti viską, kas nesvarbu, ir atsimerkti giliajame savo sielos dalimi, kuriai nerūpi padieniai dalykai.

Fejerverkai randasi būtent iš tų žaidimų su ugnimi, kuriuos siela ramiai stebi.

Vaikystėje dar būdavo „chalapuškės“ – šauni, ir išlečia spalvoti popierėliai, bet iš esmės tie popierėliai irgi „žaidžia“ ugnį. Kibirkščių imitacija. Kas dar gali pažirti, jei ne kibirkštys, jei ne ugnis? Galima sakyti, kad fejerverkų esmė yra žaidimas su ugnimi, kuris slapta atskleidžia gilų žmogaus poreikį ir potraukį ugniai, nesvarbu, kad ji šaudo, skraido po orą, žyra kibirkštėmis (prisiminkime mūsų aitvarus)... Vis tiek žiūrime į tą pačią ugnį, ir siela džiaugiasi, į ją žiūrėdama.

Šiandien fejerverkai gal labiausiai nupigintas, mažiausiai sutelkiantis, pats „popsiausias“ ugnies lygmuo... Bet jei neberandame progos pažiūrėti į ją kitaip, tai žiūrėjime bent šitai, juoba kad tai į dangų iškelta ugnis, dangiška ugnis, nejučia susijanti ir su visa krintančių žvaigždžių mitologija.

Kalendorinės šventės mieste. Čia atsiveria vieša erdvė, būdami kartu mes tampame visuomene, bendruomene. Anksčiau buvo galima viską daryti tik vienam, susigūžus. Tarkim, kai senoji tradicija buvo nustumta į po grindį, žmonės atikdavo senuosius ritualus tik savo namuose, savo kaime. Tačiau būtent bendras atlikimas viešoje erdvėje suburia žmones į bendruomenę. Iš esmės tokia socialinė ritualo funkcija. Žmogus, kuris atlieka savo ritualus vienas, užsidares, auga nebent viduje, tik viduje, o žmonės, kurie švenčia kartu, augina vienas kitą ir savo bendrą, savą pasaulį. Šventė, šventumas šiaip jau gilesnis žodis už ritualą, net už aukojimą – jis mena pirminę šventumo prasmę. Tad jei mes švenčiame kartu, tai mes pašvenčiame savo erdvę, bendruomenę patys ir tampame švento pasaulio dalimi.

Yra šeimos šventės, antai Kūčios, kai žvakutes deginame užsidares. Vėlinės yra mirusiųjų paminėjimo šventė, kai visi švenčiame kartu su savo mirusiais, švenčiame mirusiesiems dalyvaujant, ir tokiu būdu mes išliekame su jais viena slapta bendruomenė, pagaliau galima ir vienam sunkią valandą užsidegti žvakutę – tarsi iš sielos laukan ištrauktas žiburėlis ji per išorę sugražina tą šilumą, kurios viduje staiga pritrūko. Tačiau visais atvejais ugnis yra pagrindinis dalykas, ir šviesa, ir šiluma. Mūsų platumose toks svarbus žmogui dalykas, kad nėra reikalo apie tai nė kalbėti, pakaktų įsivaizduoti bent parą be ugnies... Ugnis ir biologinį mūsų kūną persmelkia iš pagrindų, nes juk būtent ugnis yra deguonies oksidavimasis ląstelėse, kurio dėka esame gyvi. Na, to žmonės anksčiau gal ir nežinojo, bet puikiai žinojo skirtumą, ar tamsų žvabų žiemos vakarą užsikūrei ugnį, ar ne.

Sakai, tradicinių kalendorinių švenčių važiuojame švęsti į kaimą. Žinoma, dabar mūsų tauta, naujoji kalbinė lietuvių tautybė yra kaimiška, dėl taip susiklosčiusių istorinių apinkybių. Bet ji labai nesena ir laikina. O mūsų senąją tautą, kuri ilgus tūkstantmečius irgi kalbėjo lietuviškai, baltiškai ir gyveno milžiniškose teritorijose su

miestais, pilimis ir kunigaikščiais, sudarė visi trys pagrindiniai luomai. Tai irgi mūsų tauta. Vėliau dalis prarado kalbą, ir dabar mes jų lyg atsisakome. Ne, šitas miestas yra mūsų, su seniausiais radiniais iš prieš mūsų eros... Kodėl turime jo išsižadėti? Ne, tai mūsų miestas, ir nereikia iš jo bėgti, tarsi kaimas būtų mūsų tradicijos šaltinis. Iš tiesų kiekviena tradicija, ar apskritai kiekvienas gyvas padaras yra gyvas tol, kol gali judėti, keistis, vystytis, užsigydyti žaizdas, atsiauginti prarastas dalis...

Čia dar ir kita tema, kurią galima pavadinti *autentiškumo klausimu*. Suprantama, mes buvome užspausiti, gal todėl išgyvenome tam tikrą autentiškumo neurozę. Dažnai manoma, kad iš tiesų autentiška gali būti tik tai, kas užrašyta iš kaimo žmogaus, nors gal pats kaimo žmogus, tarkim, pasaką išgirdo per radiją. Bet jei iš kaimo žmogaus užrašyta – autentiška.

Iš tikrųjų autentiška yra viskas, ką mes darome – ką galvojame, samprotaujame, plepame, juokaujame, svajojame, žiūrėdami į žvaigždes, net kuo apsimetinėjame yra autentiška. Ir tai, ką aš dabar filosofuoju, irgi autentiška, o kadangi aš – lietuvių tautos žmogus, tai ir tam tikra tautosaka. Todėl ir į kaimą man važiuoti nereikia (nors tai nereikia, kad neverta ar nepatinka) – va čia ir dabar, šią akimirką aš čia autentiškai gyvenu. Todėl ir mūsų šventės, jei mūsų širdys džiaugiasi, vadinasi, yra autentiškos, ir tai yra gyva mūsų tradicija čia ir dabar. Ir tai ne mažiau autentiška patirtis nei prieš šimtą metų visai kitomis aplinkybėmis mano protėvio autentiška patirtis. Autentiškumo klausimą paranku būtų aptarti tradicinės muzikos pagrindu. Kyla ištisi ginčai, kiek galima leisti sau improvizuoti... Tai kitas to paties klausimo atžvilgis. Reikia pasakyti, kad žmogus, gyvenęs senojoje tradicijoje, jos ne užsispyręs laikėsi, ne gynėsi nuo kitų tradicijų – atvirščiai, tradicijos buvo labai atviros, tikrai kontaktų buvo nepalyginti mažiau. Žmonės visuomet labai lengvai perimdavo visas naujoves (žinoma, nekalbant apie tradicinės sąmonės tam tikrą priešinimąsi naujovėms apskritai), lengvai įtraukdavo jas į savo kostiumą, į papročius. Žmonės visuomet buvo atviri pasauliui. Ir tradiciją jie išsaugojo ne dėl to, kad varžėsi ir neleido sau gyventi kitaip, o kad ji sudarė visą jiems žinomą, prieinamą pasaulį, ir tiesiog nebuvo kaip kitaip gyventi. Ir kuo tik atviriau jie savo siela reikėsi, kuo buvo nuoširdesni, tuo gyvesnė buvo ir išliko tradicija.

Todėl tęsti tradiciją reiškia ne susikauščius laikytis jos rėmuose, o priešingai – tegu iš pačių gelmių širdis atsiveria viskam – būčiai, pasauliui, sielos gelmei, tegu atsiduoda jai visa ir ima iš jos viską – va tai ir yra tradicija. Kol mes susikaustę – tai ne gyvenimas, o muziejus, nafalinas, todėl ir ne tikra tradicija. Tai žaidimas tradicija, tradicijos mėgdžiojimas, mimikrija, todėl – iš pagrindų neautentiška. Tai nereikia, kad negalima dėvėti tradicinių rūbų, juoba kad jie nepaprastai gražūs ir patogūs; tai

reiškia, kad juose reikia gyventi, o ne staisyti sustingus, ne vaidinti gyvenimą. Tas pats pasakytina apie bet kokias tradicinio gyvenimo formas.

Juk nėra jokio prieštaravimo, kad vieni dainuos taip, kaip išgirdo iš bobučių, o kiti – su bosinėmis gitaromis, nematau jokio prieštaravimo, tai yra tiesiog skirtingos vienos tradicijos formos.

Todėl ir šventės – ką reiškia tradicinis kalendorius? Tradicinis kalendorius yra mūsų gyvenimas. Jeigu mes randame jame svarbius taškus ir juos pasižymime, tai ir yra mūsų kalendorius, mūsų širdies tradicinis kalendorius. Dėl to šitas ginčas...

Kalbino Saulė MATULEVIČIENĖ

Vilnius Equinoxes

Fire Marks

In this interview Eglė PLIOPLIENĖ, establisher and a long time head of the Vilnius Ethnic Activity Centre, initiator of numerous ethno-culture events in Vilnius and current head of the public institution *Fire and Mask* discusses the celebration of seasonal holidays in Vilnius, the history of their revival or even establishment and their significance to contemporary people.

Soon after the establishment of the Vilnius Ethnic Activity Centre in 1992 seasonal holidays returned to the city, spring and autumn equinoxes among them. In ten years the latter developed into impressive fire mysteries during which straw sculptures made by professional artists and reflecting the given moment in history and topical state events are burnt.

Fire Sashes

In this interview with Julija IKAMAITĖ, ceramicist, author of fire patterns on the bank of the river Neris, and the organiser of this year's autumn equinox celebration in Vilnius, the importance of such celebrations for children and high school students who arrange candles into the already drawn patterns on the river bank is discussed. The reason why children like it is the atmosphere of calm and good folk music that open up the meaning of the ancient Baltic culture. All of this takes them closer to the heritage of traditional Lithuanian culture.

Vilnius Holiday Fires

Lithuanian mythology and mythic worldview researcher Dainius RAZAUSKAS discusses the importance of the equinox celebrations in Vilnius and their impact on contemporary people. He believes that public city celebrations unite people internally, by way of spiritual experiences. He sees the candle lights and fires used at the equinox celebrations as a metaphor for the ritual of the offering and claims that in this way these celebrations bring the symbols of the ancient Baltic religion and their meanings closer to nowadays.